

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14802,Wytwornia-Sprzetu-Komunikacyjnego-PZL-Swidnik.html>
2023-03-26, 14:21

Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL Świdnik

Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego PZL Świdnik w Świdniku, przedsiębiorstwo utworzono w 1951 jako Zakład WSK Nr 5 w Świdniku. Od 1954 gł. profilem produkcji były śmigłowce. W 1957 zakład otrzymał nazwę Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego im. Zygmunta Puławskiego PZL Świdnik. Był to drugi pod wzgl. wielkości zakład pracy na Lubelszczyźnie, w 1979 zatrudniał ok. 9 tys. pracowników.

8 VII 1980 w zw. z podwyżką cen w zakładowym bufecie rozpoczął się strajk, który zapoczątkował lipcową falę strajkową na Lubelszczyźnie (tzw. Lubelski Lipiec 1980); gł. rolę odegrali w nim m.in. późn. czołowi działacze zakładowej „S” Zofia Bartkiewicz i Zbigniew Puczek; jako reprezentację załogi wybrano Komitet Postojowy (oficjalnie nie używano słowa strajk). Przedmiotem negocjacji była lista 110 postulatów (m.in. cofnięcie podwyżki, podwyższenie płac, poprawa zaopatrzenia, warunków pracy, bhp i kwestie dot. spraw socjalnych). 11 VII 1980 podpisano porozumienie z dyrekcją, będące pierwszym pisemnym porozumieniem ze strajkującymi w 1980 (zagwarantowano w nim m.in. podwyżkę płac od 1 VIII 1980, obietnicę poprawy zaopatrzenia Świdnika w mięso, sukcesywne rozpatrzenie zgłoszonych postulatów wewnątrzzakładowych, niewyciąganie konsekwencji za udział w „postojach”). 26 i 27 VIII 1980 przeprowadzono strajk solidarnościowy z Wybrzeżem i jako kontynuację KP powołano KS.

5 IX 1980 delegacja KS (Antoni Grzegorzczak, Zygmunt Karwowski, Józef Kępski, Ryszard Kuć i Z. Puczek) udała się do MKS w Gdańsku. 9 IX 1980 KS wybrał ze swego składu Zakładowy Komitet Założycielski Samorządnych Niezależnych Związków Zawodowych WSK Świdnik w składzie: Z. Bartkiewicz (przew.), Z. Puczek (wiceprzew.), Z.

Karwowski (wiceprzew.), A. Grzegorzczak, J. Kępski, R. Kuć, Roman Olcha. Z inicjatywy ZKZ WSK Świdnik 10 IX 1980 zorganizowano w Świdniku zebranie przedstawicieli 26 zakładów pracy woj. lubelskiego na którym powołano Międzyzakładowy Środkowo-Wschodni Komitet Założycielski (nast. jako MKZ „S” Regionu Środkowo-Wschodniego). IX/X 1980 zakładowa „S” liczyła ok. 8 tys. członków (80% załogi). 5 XI rozpoczęto wydawanie „Pisma Związkowego” (od II 1981 jako „Biuletyn Związkowy”, a od XI 1981 jako „Grot”). 25-26 XI 1980 zorganizowano III Krajową Konferencję Delegatów „S” Zjednoczenia Przemysłu Lotniczego i Silnikowego.

18 XII 1980 podczas I Statutowej Konferencji Wyborczej „S” wybrano KZ; prezydium: Z. Puczek (przew.), R. Kuć (wiceprzew.), Z. Bartkiewicz (wiceprzew.), Alfred Bondos i A. Grzegorzczak, ponadto czł. KZ: Józef Adamczyk, Stanisław Blicharz, Leszek Graniczka, J. Kępski, Ryszard Krzyżanek, Stanisław Pyć, Leszek Rosik, Andrzej Sokołowski i Henryk Zieliński; w V 1981 miejsce R. Kucia zajął A. Sokołowski. 17 II 1981 nadano pierwszą audycję „S” w radiowęźle zakładowym, którą prowadził A. Bondos. W IV 1981 „S” WSK-Świdnik, jako jedyna struktura z Lubelszczyzny, znalazła się w gronie 18 organizacji związkowych wielkich zakładów, których delegacje utworzyły Sieć Organizacji Zakładowych „S” Wiodących Zakładów Pracy; przedstawicielami WSK byli: J. Adamczyk, Stanisław Blicharz, L. Graniczka i Norbert Ksiński. 16-17 V podczas I WZD Regionu Środkowo-Wschodniego w Świdniku do ZR wybrano z WSK Henryka Gontarza, R. Kucia, Stanisława Pietruszewskiego, Z. Puczka i Jana Sidorowicza; delegatami na I KZD zostali związkowcy WSK: A. Bondos, A. Grzegorzczak, R. Kuć, Z. Puczek i A. Sokołowski.

11 VII odsłonięto pomnik (poświęcony przez bp. Zygmunta Kamińskiego) projektu Andrzeja Żubera upamiętniający strajk w 1980. Na postumencie widniał piastowski orzeł bez korony i fragment wiersza Marii Konopnickiej: *Otwórzcie jasne wrota/ na podmuch życia świeży/ wyroczni klucz żywota/ w narodu rękach leży*; inskrypcja na tablicy głosiła: „W tym miejscu w dniach 8-11 VII 1980 r. załoga WSK PZL-Świdnik protestem klasy robotniczej dała pocz. fali strajków przerywając lata upokorzeń ludzi pracy. W pierwszą rocznicę wydarzeń NSZZ

«Solidarność» WSK PZL-Świdnik, 11 VII 1981 r.” W IX 1981 powstał [Komitet Założycielski](#) Samorządu Pracowniczego WSK Świdnik w składzie: Eugeniusz Umiński (przew.), Antoni Kossowski (z-ca) i Anna Brendler (sekretarz).

13 XII 1981 internowano: Z. Puczka, Z. Bartkiewicz, R. Kucia i A. Grzegorzcyka; internowania uniknęli A. Bondos (w ukryciu do 16 XII 1982) i A. Sokołowski (w ukryciu do 30 IX 1982). 13 XII 1981 rozpoczęto strajk w WSK; powołano KS w składzie: S. Pietruszewski (przew.), A. Sokołowski (z-ca, od 15 XII przew.), Eugeniusz Antoniewicz, Aleksander Bachur, A. Bondos, L. Graniczka, J. Kępski, R. Krzyżanek, Włodzimierz Mazurek, Andrzej Perzak, Eugeniusz Popkiewicz, Stanisław Wocior, Stanisław Zieliński. Wraz z wprowadzeniem stanu wojennego zakład został zmilitaryzowany. W strajku uczestniczyło w różnych okresach do 8 tys. osób. W zakładzie ujawnił się RKS z przew. Norbertem Wojciechowskim; wydawano „Biuletyn Strajkowy Regionalnego Komitetu Strajkowego Regionu Środkowo-Wschodniego”. 14 i 15 XII odprawiono msze dla strajkujących. 16 XII w godz. 1.00–4.00 przeprowadzono pacyfikację zakładu: wg danych MSW zatrzymano 29 osób, 15 internowano, 6 aresztowano; m.in. za przychylną postawę wobec „S” zatrzymano i internowano dyr. nacz. Jana Czogałę. Na terenie zakładu pozostali w ukryciu członkowie RKS Barbara Haczewska (3 doby) i A. Bondos (do 25 IV 1982). 79 aktywnych uczestników strajku zwolniono z pracy, m.in.: E. Antoniewicz, Władysław Batalia, Zbigniew Brytan, Marian Gałuszek, Krzysztof Goś, Witold Iwanicki, Z. Karwowski, R. Krzyżanek, Józef Lubaś, Marian Matysiak, Kazimierz Pierzchała, Kazimierz Szewarski, Ryszard Szpilewski, S. Wocior, Zbigniew Wysocki, Tadeusz Zima.

16 XII 1981 – 15 I 1982 Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego Ośrodek Zamiejscowy w Lublinie prowadził w trybie doraźnym sprawę przeciwko Wiesławowi Lipcowi, Krzysztofowi Michałkiewiczowi, Sławomirowi Smykowi i Bożennie Kudelskiej, oskarżonym o redagowanie na terenie WSK w Świdniku „Biuletynu Strajkowego Regionalnego Komitetu Strajkowego Regionu Środkowo-Wschodniego NSZZ «Solidarność»”. 16 XII 1981 K. Michałkiewicz i S. Smyk zostali zatrzymani i aresztowani podczas opuszczania zakładu po strajku. K. Michałkiewicz i W. Lipiec zostali skazani na 1,5

roku pozbawienia wolności, S. Smyk na 1 rok pozbawienia wolności, zaś B. Kudelska na 1 rok pozbawienia wolności w zawieszeniu. 27 II 1982 Izba Najwyższa SN podwyższyła wyroki, skazując W. Lipca i K. Michałkiewicza na 2,5 roku, zaś S. Smyka na 2 lata pozbawienia wolności. K. Michałkiewicz i S. Smyk przebywali w więzieniu do 10 IX 1982.

17 XII 1981 – 13 II 1982 SWOW Ośrodek Zamiejskowy w Lublinie prowadził w trybie doraźnym sprawę przeciwko S. Pietruszewskiemu, Józefowi Kępskiemu i Leszkowi Graniczce, oskarżonym o kierowanie strajkiem w WSK. Wszyscy zostali tymczasowo aresztowani (S. Pietruszewski – 17 XII 1981; J. Kępski – 17 XII 1981, pobity w KW MO w Lublinie; L. Graniczka zatrzymany 24 XII 1981, od 28 XII aresztowany), a nast. skazani na 3 lata pozbawienia wolności. L. Graniczka przebywał w ZK do 20 XII 1982, J. Kępski do 22 XII 1982, S. Pietruszewski do 9 VI 1983.

20 XII 1981 reaktywowano działalność KZ w warunkach podziemnych; w nast. dniach w skład TKZ weszli: Kazimierz Suseł (przew.), Adam Oleszek (z-ca), Mirosław Kaczan, Zbigniew Kursa, Tadeusz Mazur i Urszula Radek. Z inicjatywy środowiska „S” WSK 5–14 II 1982 zainicjowano w Świdniku spacer w porze nadawania Dziennika Telewizyjnego (tzw. „spacery świdnickie”) jako formę protestu przeciwko propagandzie władz stanu wojennego; w ramach represji za spacer internowano z WSK Świdnik R. Krzyżanka, Bronisława Sołka, Leszka Świderskiego, S. Wociora i T. Zimę.

13 V 1982 odbył się 15-minutowy strajk protestacyjny z udziałem ok. 3,5 tys. pracowników; w ramach represji zatrzymano 8 uczestników, internowano 10 (m.in. Stanisława Bodysa, Eugeniusza Bożyka, Antoniego Cholewę, Jana Dudka, H. Gontarza, Z. Karwowskiego, K. Pierzchałę, Józefa Portkę, Alfreda Wróbla), sankcje administracyjne dosięgły ok. 900 pracowników; 208 zakwalifikowano do zwolnienia (do 31 V zwolniono 178).

15 VI – 25 X 1982 SWOW Ośrodek Zamiejskowy w Lublinie prowadził w trybie doraźnym sprawę przeciwko Stanisławowi Gałanowi, Janowi Szponarowi, Lucynie Kwiatkowskiej i Ewie Tarkowskiej, oskarżonym o rozpowszechnianie w WSK

nielegalnych wydawnictw sygnowanych przez podziemny TZR. Tymczasowo aresztowany został S. Gałań (16 VI – 17 VII 1982). Wszyscy oskarżeni zostali skazani: S. Gałań na 1 rok i 3 mies., L. Kwiatkowska na 1 rok, J. Szponar na 1 rok i 3 mies., E. Tarkowska na 1 rok i 6 mies. pozbawienia wolności w zawieszaniu.

W X 1982 ok. 100 przedstawicieli „S” WSK wybrało podziemną KZ w składzie: K. Suseł (przew.), A. Oleszek (z-ca), M. Kaczan, Ryszard Kimak, Witold Kursa, T. Mazur, Edward Prażmo, Eugeniusz Rybak. Kilkunastu działaczy „S” WSK zaangażowanych było w latach 1983–1989 w funkcjonowanie podziemnego Radia „S” Świdnik; byli to m.in.: H. Gontarz jako jeden z gł. organizatorów (aresztowany 28 II – 3 V 1985) oraz Franciszek Zawada, który wyemitował najwięcej audycji (aresztowany 10 XI 1984 – IV 1985). W 1984, po fali aresztowań, na czele podziemnej „S” stanął A. Oleszek, nast. w 1985 Bolesław Karczmarczyk. W podziemnej KZ działali wówczas: Kazimierz Bachanek, Stefan Gajewski, B. Karczmarczyk, Tomasz Kasperski, Z. Kursa, Sławomir Łuczak, Witold Marejczyk, U. Radek i Jan Wencel; współpracowali A. Sokołowski i Cezary Listowski.

Wiosną 1986 podziemna „S” WSK ufundowała Dzwon Wolności przy kościele NMP Matki Kościoła w Świdniku (poświęcony 18 V 1986). Prawdopodobnie w I/II 1988 dokonano zmian w podziemnej KZ, w skład której weszli: Marian Król (przew.), M. Kaczan, Piotr Karwowski, Ryszard Pasek, E. Prażmo, U. Radek, Franciszek Struk, J. Wencel. W IX 1988 utworzono Komitet Założycielski w składzie: Zbigniew Biały, Edward Bieniek, Andrzej Borys, Stanisław Butyński, Piotr Kuczyński, Jan Kwit, Marek Matys, Andrzej Padała, R. Pasek, Krzysztof Rak i Stanisław Wielkoleński. 4 X 1988 komitet złożył wniosek rejestracyjny do Sądu Wojewódzkiego w Lublinie wraz z poparciem działającej legalnie Rady Pracowniczej WSK. 21 XI 1988 SN w Warszawie w rozprawie rewizyjnej odrzucił wniosek o rejestrację. 29 VI 1989 WZD wybrało jawną KZ z przew. M. Królem.

W 1990/1991 przedsiębiorstwo państwowe przekształcono w spółkę Skarbu Państwa, w 2010 zakład sprywatyzowano poprzez sprzedaż akcji przez Agencję Rozwoju Przemysłu.

Większościowym udziałowcem WSK PZL Świdnik SA została włosko-brytyjska spółka Augusta Westland projektująca i produkująca śmigłowce (w 2014 – ok. 98 % akcji). W 2018 zakłady zatrudniały ok. 3 tys. osób; „S” zrzeszała ok. 830 związkowców.

13 XI 1970 – 26 I 1990 WSK PZL Świdnik jako obiekt specjalny była rozpracowywana przez Wydz. III KW MO/WUSW w Lublinie, nast. przez p. V RUSW w Świdniku w ramach SO krypt. Lot. „S” WSK była rozpracowywana przez Wydz. IIIA/Wydz. V KW MO w Lublinie/p. V RUSW w Świdniku m.in. w ramach SOR krypt. Redaktor (1981–1989), SOR krypt. Ustawiacz (1982–1989), SOR krypt. Niezależni (1988–1989), a także przez Wydz. II WUSW w Lublinie w ramach SOR krypt. Nadajnik (1984–1989).

Marcin Dąbrowski

[Region Środkowo-Wschodni, Świdnik](#)

[Poprzedni](#)
[Następny](#)

[Zgłoś błąd lub potrzebę uzupełnienia](#)